2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

2.1. Położenie

Gmina Trzyciąż położona jest w południowo-wschodniej części Powiatu Olkuskiego woj. Małopolskiego.
Od południa graniczy z gminami Sułoszowa i Skała powiatu krakowskiego, od wschodu z gminą Gołcza powiatu miechowskiego, od północy z gminą miejsko-wiejską Wolbrom zaś od zachodu miejsko-wiejską Olkusz – obie powiatu olkuskiego.
Przebiegająca przez teren Gminy droga wojewódzka oraz rozbudowany system dróg lokalnych umożliwiają dogodne połączenie Trzyciąża z wszystkimi sołectwami a przede wszystkim z odległym o ok. 33 km Krakowem - siedziby województwa, o 17 km od Olkusza - siedziby powiatu i 8 km od Wolbronia.

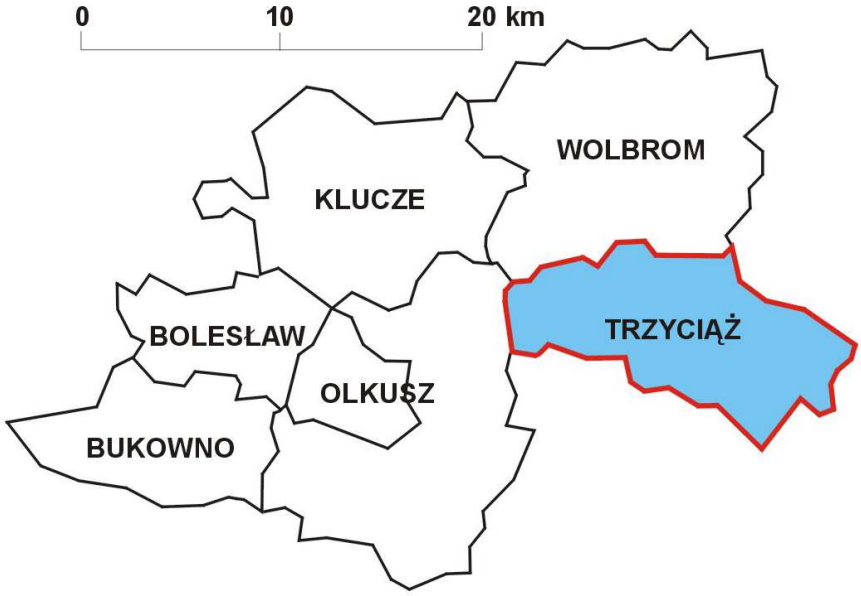

Rys. 1. Podział administracyjny Powiatu Olkuskiego - lokalizacja Gminy Trzyciąż

Jako cząstka regionalnej wspólnoty samorządowej województwa małopolskiego, utworzonej w wyniku reformy administracyjnej 1 stycznia 1999r. składa się z 14-tu sołectw (15 miejscowości wiejskich) zajmujących łącznie powierzchnię 96,56 km^2 (stan na 1 stycznia 2003r.) co stanowi 15,5% powierzchni powiatu olkuskiego i zaledwie 0,6% powierzchni województwa małopolskiego.

Tab. 1. Charakterystyka Gminy Trzyciąż

Gmina	Liczba sołectw	Powierzchnia w km^2	Ludność			Gęstość zaludnienia na km^2	Kobiety na 100 mężczyzn
			ogółem	M	K		
Trzyciąż	14	96,56	7179	3667	3512	74	96

Źródło: Wybrane....2002

Tab. 2. Charakterystyka sołectw

Lp.	Nazwa sołectwa	Powierzchnia		Ludność w 2003r.	Gęstość zaludniania
		km^2	%		
1.	Glanów	7,59	7,86	430	57
2.	Ibramowice	8,07	8,36	468	58
3.	Jangrot	15,75	16,31	1437	91
4.	Małaszyce	2,65	2,74	176	66
5.	Michałówka	8,30	8,59	494	60
6.	Milonki	2,72	2,82	256	94
7.	Podchybie	1,09	1,13	179	164
8.	Porąbka	4,81	4,98	300	62
9.	Sucha	7,65	7,92	650	85
10.	Ściborzyce	7,76	8,04	360	46
11.	Tarnawa	10,84	11,23	598	55
12.	Trzyciąż	4,57	4,73	748	164
13.	Zadroże	9,75	10,10	814	83
14.	Zagórowa	5,01	5,19	319	64
	Ogółem	96,56	100	7229	75

Źródło: [Strategia rozwoju gm. Trzyciąż]
Dane UG, własne obliczenia

Największą powierzchnię w Gminie stanowią sołectwa; Jangrot, Tarnawa, Zadroże (łącznie 36,4% ogółu powierzchni Gminy), zaś najmniejszym sołectwem jest Podchybie, którego udział w powierzchni Gminy ogółem stanowi zaledwie 1,13%.

Trzyciąż jest jedną z najstarszych miejscowości województwa małopolskiego. Dużym atutem Gminy są jej walory krajobrazowe związane z Parkiem Krajobrazowym Orlich Gniazd i Dłubniańskim, dzięki głębokim wąwozom i odkrytym miejscami ścianom skał wapiennych w połączeniu z rozległymi wierzchowinami pokrytymi szachownicą pól uprawnych. Malownicze położenie ze względu na urozmaicone ukształtowanie obszaru Gminy decyduje o jej atrakcyjności. Liczne ciągi widokowe na wzniesieniach pozwalają podziwiać krajobraz doliny Dłubni, fragmenty krajobrazu jurajskiego, rozległe obszary płaskowyżu czy kompleksy leśne. Znajdujące się tu bogate zasoby kulturowe, historyczne obiekty i zespoły zabytkowe także zieleń dostarczają wielu niezapomnianych wrażeń.

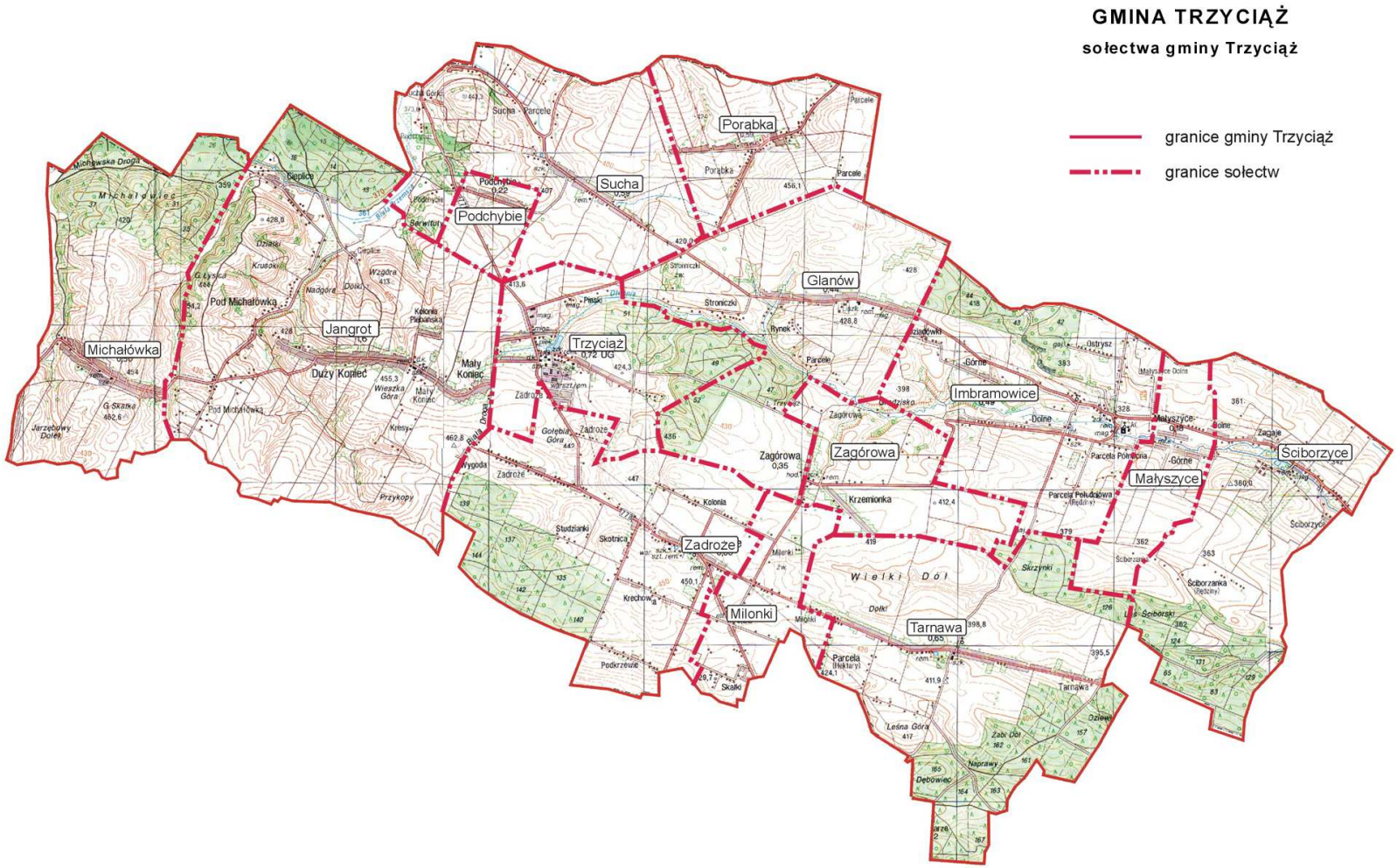

Rys. 2. Gmina Trzyciąż - granice poszczególnych sołectw

2.2. Ukształtowanie terenu i budowa geologiczna

Pod względem geograficznym (wg. Podziału fizyczno-geograficznego – Kondracki 2000) na terenie Gminy można wyróżnić dwa mezoregiony

- Wyżynę Olkuską (Makroregion – Wyżyna Krakowsko – Częstochowska)
- Wyżynę Miechowską (Makroregion – Niecka – Nidziańska) częściowo obejmującą teren sołectwa Ściborzyce

Wyżyna Olkuska – o budowie płytowej wapieni górnojurajskich wznosi się na wysokość 470,5 m npm w miejscowości Zadroże. Stanowi falistą i pagórkowatą wierzchowinę obfitującą w wapienne skałki ostańcowe, rozciętą przez krótkie głęboko wcięte doliny rzek i jary o stromych skalistych zboczach.

Wyżyna Miechowska – o rzeźbie płaskorównninnej i niskofalistej charakteryzująca się płaskimi szerokimi garbami o wysokości 300-380 m npm podzielonymi wydłużonymi obniżeniami tektonicznymi. Wyżyna opadająca łagodnie w kierunku południowo – wschodnim pokryta jest utworami lessowymi.

Gmina Trzyciąż leży na obszarze monokliny Śląsko – Krakowskiej uformowanej ostatecznie w trzeciorzędzie oraz na wschodnich obrzeżach zahacza o utwory Niecki Miechowskiej o pokrywie starszego podłoża. Występujące tu utwory mezozoiczne reprezentowane są głównie przez górno i środkowo jurajskie wapienie skaliste i płytowe, oraz w części wschodniej kredowe margle. Charakterystyczne skałki ostańcowe występujące na terenie Gminy to nieuławicone białe wapienie jury górnej leżące na osadach jurajskich.

Obszar Gminy Tryzciąż leży w dorzeczu Górnej Wisły na terenie zlewni jej lewostronnych dopływów. Sołestwa Michałówka, Jangrot, Podchybie, Sucha leżą w zasięgu zlewni II rzędu Białej Pszemszy, część sołectwa Zadroże, Milonki w zasięgi\u zlewni II rzędu Prądnika, zaś pozostałe na terenie zlewni II rzędu Dłubni. Zasoby wód powierzchniowych są tu nieduże toteż nie zabezpieczają w całości potrzeb rolnictwa.

2.3. Warunki klimatyczne

Pod względem klimatycznym Gmina leży w obszarze klimatu Wyżyn środkowych (Wyżyna Śląsko-Małopolska), wydzielonym w regionie małopolskim. Docierające nad teren Gminy masy powietrza są przez ok. 220 dni w roku pochodzenia polarno - morskiego, zaś ok. 25 dni polarno – kontynentalnego.

Średnia roczna temperatura dla regionu wyżyn wynosi 7-8°C, lecz z uwagi na ukształtowanie terenu Gminy, a więc występowanie den dolinnych o krótkim okresie bezprzymrozkowym, dużych wahaniach temperatury i wilgotności powietrza oraz słabej wentylacji wynosi 6-7°C. Stoki i grzbiety 40-80 m nad dnem dolin rzecznych to tzw. ciepła strefa stokowa o wyższej temperaturze minimalnej powietrza o 2-3°C, o dłuższym okresie bezprzymrozkowym i lepszym przewietrzaniu, Temperatura lipca to 18°C. Długość okresu wegetacji z temperaturą t > 5°C wynosi 200-210 dni. Okres bezprzymrozkowy trwa tu do 190 dni. Dni mroźnych jest 35 – 40 a dni z przymrozkami od 60 – 80. Średnia zachmurzenia wynosi 65%. Opady występują dość nierównomiernie. W skali rocznej wynoszą od 550 mm w części wschodniej do 750 mm w części zachodniej. Najwyższe opady występują w czerwcu i lipcu najniższe w lutym.

Najczęściej wieją tu wiatry z kierunku zachodniego. Wiejące wiatry z kierunków SW, W i NW stanowią ok. 40%. Najrzadziej występują wiatry północne i południowe. W dolinie rzeki Dłubni i Białej Pszemszy oraz w lokalnych zagłębieniach można spotkać mgły i zastoiska zimnego powietrza spowodowane występowaniem cisz i wiatrów słabych poniżej 2m/s. Korzystne warunki mezoklimatu występujące na terenie Gminy sprzyjają rolnictwu a także stwarzają korzystne warunki dla rekreacji.

2.4. Uwarunkowania demograficzne

Gmina Trzyciąż zajmuje powierzchnię 9656 ha. Stan ludności zamieszkującej Gminę w grudniu 2003 roku wynosił 7229 mieszkańców, co oznacza że średnie zaludnienie w Gminie wynosi 75 osób/km^2 i jest ono najmniejsze w odniesieniu do terenu powiatu (184,8 osób/km^2) i pozostałych jego pięciu gmin. Większość mieszkańców Gminy stanowi ludność tubylcza.
Według danych statystycznych liczba ludności na terenie Gminy Trzyciąż na przestrzeni ostatnich pięciu lat zmniejszyła się o 2%. W roku 1999 teren Gminy zamieszkiwało 7359 ludzi, a według ostatnich danych z roku 2003 jest 7229 mieszkańców.

Tab. 3. Liczba mieszkańców Gminy z podziałem na poszczególne sołectwa

Lp.	Sołectwo	Ludność w latach				
		1999	2000	2001	2002	2003
1.	Glanów	446	436	440	441	430
2.	Imbramowice	482	472	470	466	468
3.	Jangrot	1495	1464	1435	1442	1437
4.	Małyszyce	175	175	172	169	176
5.	Michałówka	508	507	510	503	494
6.	Milonki	247	245	244	254	256
7.	Podchybie	174	172	175	177	179
8.	Porąbka	304	293	296	300	300
9.	Ściborzyce	624	624	642	645	650
10.	Sucha	387	381	372	368	360
11.	Tarnawa	616	612	612	605	598
12.	Trzyciąż	735	733	738	746	748
13.	Zadroże	826	834	840	835	814
14.	Zagórowa	338	329	329	320	319
Wg. danych UG		7359	7277	7275	7251	7229
Wg. danych US		7233	7184	7186	7179	-

Żródło: dane Gminy, US Kraków

Analizując liczbę mieszańców w poszczególnych sołectwach można stwierdzić, że w sołectwach; Małyszyce, Milonka, Podchybie, Ściborzyce i Trzyciąż w ciągu pięciu lat liczba ludności nieznacznie wzrosła, w pozostałych sołectwach liczba ludności zmalała.
Poszczególne sołectwa w Gminie są bardzo zróżnicowane tak pod względem powierzchni - od 109 ha - 1575ha, jak i ilości budynków mieszkalnych - od 103 do 595 i wreszcie ilości mieszkańców od 176- 1437 osób

Tab. 4. Ludność gminy Trzyciąż w latach 1999-2002r. w odniesieniu do struktury wiekowej

Rok	Liczba mieszkańców	Liczba kobiet na 100 mężczyzn	Przyrost naturalny		% ludności wg grup ekonomicznych			Gęstość zaludnienia osoby/km^2
			ogółem	na 100 mieszkańców	przed-produkcyjnym	produkcyjnym	po-produkcyjnym	
1999	7233	98	-19	-2,63	24,5	55,3	20,2	75
2000	7184	98	-6	-0,83	24,1	55,7	20,2	74
2001	7186	97	3	0,41	23,4	56,3	20,3	74
2002	7179	96	-12	-1,65	24,0	56,5	19,5	74

Źródło: US Kraków Wybrane..... w 2002, 2001, 2000, 1999r. i opracowania własne.

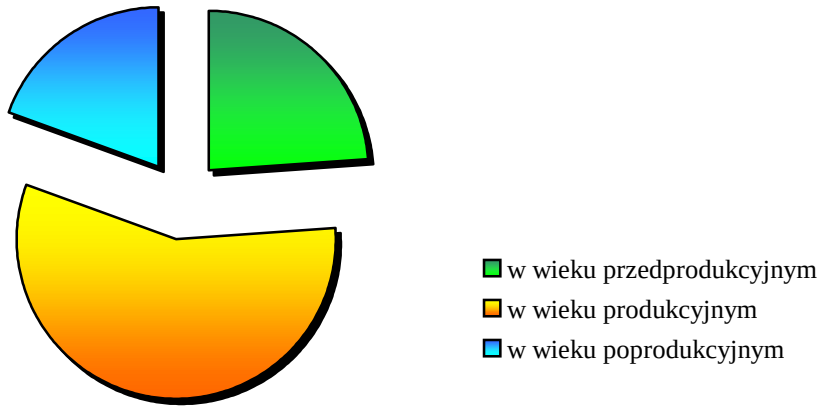

Rys. 3. Wiek ludności zamieszkującej Gminę Trzyciąż

Mieszkańcy Gminy Trzyciąż stanowią 5,8% ludności Powiatu Olkuskiego i w odniesieniu do pozostałych gmin powiatu klasują się w tym względzie na ostatnim miejscu.

Wskaźnik gęstości zaludnienia na koniec 2002r. kształtował się dużo poniżej powiatowego i wojewódzkiego, w Gminie wyniósł 74 osoby/km^2, w Powiecie Olkuskim – 185 osób/ km^2, zaś w Małopolsce – 214 osób/ km^2. Utrzymujący się spadkowy trend demograficzny w Gminie odzwierciedla sytuacje panująca również w powiecie, a dalej idąc w kraju.

Struktura ludności na 31 XII 2002r. według podziału na podstawowe grupy wiekowe wskazuje na 24% udział ludności w wieku przedprodukcyjnym; jest nieco wyższy od powiatowego wynoszącego 22,5% i zbliżony do krajowego 24,97%.

Udział ludności w wieku produkcyjnym wynoszący 56,5% jest nieco niższy od powiatowego, wynoszącego 62,09% i krajowego wynoszącego 60,60%.

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym wynoszącym na terenie gminy 19,5% jest wyższy od powiatowego wynoszącego 15,47% i krajowego równego 14,53%.

W Gminie Trzyciąż z wyjątkiem roku 2001 spada liczba ludności na co wskazuje wynoszący -1,65 w 2002r. a także ujemny w latach poprzednich przyrost naturalny ludności na 1000 mieszkańców.
Migracje stałe i czasowe ludności w Gminie nie mają istotnego znaczenia na stan liczebny mieszkańców bowiem różnica między napływem a ich odpływem w 2002r. wynosiła – 1,1‰, zaś w powiecie – 0,7‰.

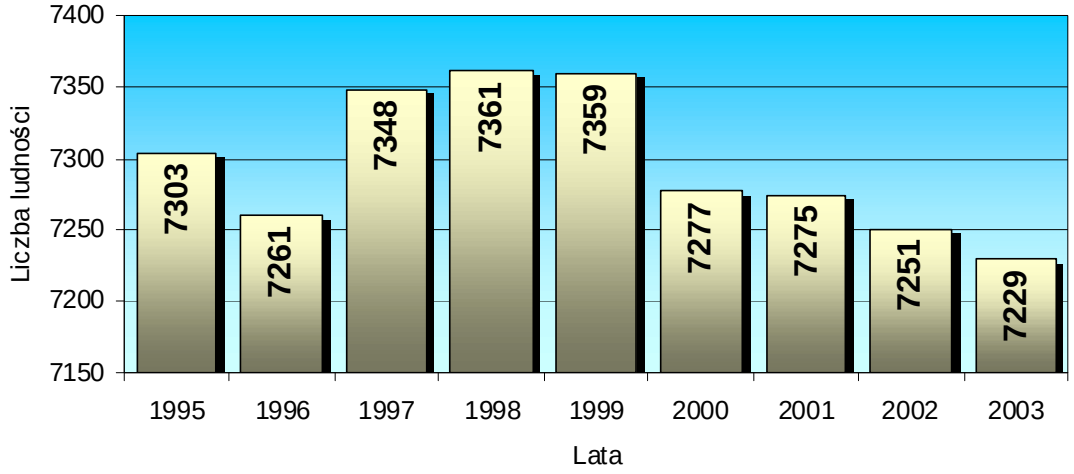

Rys. 4 Dynamika zmian demograficznych w gminie Trzyciąż

2.5. Struktura gospodarstw

Tab. 5. Gospodarstwa rolne wg powierzchni w ha

Lp.	Sołectwa	Gospodarstwa rolne							% udział
		ogółem	do 1 ha	1÷2 ha	2÷5 ha	5÷7 ha	7÷10 ha	> 10 ha	
1.	Glanów	141	2	35	60	30	9	5	6,8
2.	Imbramowice	140	10	32	47	24	16	11[*1]	6,7
3.	Jangrot	365	20	88	168	63	22	4	17,5
4.	Małyszyce	49	3	3	19	16	5	3	2,3
5.	Miachałówka	117	18	15	19	54	10	1	5,6
6.	Milonki	91	14	41	31	4	1	-	4,4
7.	Podchybie	46	5	6	20	14	1	-	2,3
8.	Porębka	115	14	19	54	14	8	6	5,5
9.	Ściborzyce	105	11	27	52	9	4	2[*2]	5,0
10.	Sucha	180	19	50	78	22	10	1	8,6
11.	Tarnawa	215	19	42	113	26	10	5[*3]	10,4
12.	Trzyciąż	122	15	35	57	9	4	2	5,8
13.	Zadroże	283	38	112	118	9	5	1	13,6
14.	Zagórowa	115	7	24	47	26	4	7	5,5
Ogółem		2084	195	529	883	320	109	48	100%
% udział		100%	9,4	25,4	42,4	15,3	5,2	2,3	-

Źródło: dane Gminy, własne obliczenia
[*1] w tym grunty dzierżawne od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa 47,84 ha
[*2] j.w lecz 226,47 ha
[*3] j.w lecz 15,72 ha

W strukturze gospodarstw rolnych Gminy, przeważają gospodarstwa o średniej powierzchni 2÷5 ha, gospodarstwa powyżej 10 ha stanowią zaledwie 2,3% ogółu gospodarstw.

Tab. 6. Gospodarstwa domowe wg liczby osób w gospodarstwie

Gospodarstwa domowe o liczbie osób:	% udział poszczególnych gospodarstw	
	Powiat Olkuski	Gmina Trzyciąż
1	19,7	18,6
2	24,1	20,1
3-4	42,3	34,3
5 i więcej	13,9	27,0
Ogółem	100%	100%

Źródło: Wybrane... 2002, US Kraków-Spis Rolny 2002, obliczenia własne

Analiza struktury gospodarstw domowych w 2002r. w Gminie Trzyciąż w porównaniu do struktur dla obszaru powiatu wykazuje wyższy udział gospodarstw 5 i więcej osobowych o 13,1%, niższy 1,2,3-4 osobowych.
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w gminie wynosiła 3,42, co w odniesieniu do powiatu olkuskiego 2,94 i województwa małopolskiego 3,06 była wyższa.

2.6. Podmioty gospodarcze

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w KRU PGN – REGON wg sektorów własności i wybranych form prawnych wg stanu na 31.XII 2002r. kształtowały się w Gminie jak przedstawiono poniżej:

Tab. 7. Podmioty gospodarki narodowej wg sektorów własności i form prawnych

Gmina	Rok	Ogółem	Sektor				Z ogółem w tym							
			Publiczny		Prywatny		Spółki				Spółdzielnie		Osoby fizyczne	
			%		%		%		%		%		%	
Trzyciąż	**2001**	380	20	5,3	360	94,7	3	0,8	21	5,5	2	0,5	315	82,9
	2002	414	19	4,6	395	95,4	2	0,5	22	5,3	2	0,5	351	84,8

Źródło: Wybrane... 2002, 2001

Tab. 8. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w KRU PGN – REGON wg. wybranych sekcji PKD stan na 31.XII 2001 i 2002r.

Gmina	ok	Ogółem	w tym													
			Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		Przetwórstwo przemysłowe		Budownictwo		Handel i naprawa		Hotele i restauracje		Transport gosp. i łączność		Obsługa nieruchomości i firm, nauka	
Trzyciąż	2001	380	18	4,7	25	6,6	43	11,3	140	36,8	9	2,4	52	13,7	21	5,5
	2002	414	28	6,8	25	6,0	45	10,9	145	35	9	2,1	59	14,2	29	7

Źródło: Wybrane... 2001, 2002

W oparciu o rejestr prowadzony przez Gminę poniżej przedstawiono ilość podmiotów gospodarki narodowej wg wybranych sekcji PKD występujących w poszczególnych sołectwach

Tab. 9. Podmioty gospodarki narodowej wg. wybranych sekcji PKD w sołectwach stan na 30.06.2004r

Sekcja	Wyszczególnienie działalności	Sołectwa														Ogółem
		Glanów	Imbramowice	Jangrot	Małyszyce	Michałówka	Milonki	Podchybie	Porąbka	Sucha	Ściborzyce	Tarnawa	Trzyciąż	Zadroże	Zagórowa	
A	Rolnictwo, Leśnictwo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D	Przetwórstwo przemysłowe	10	5	8	4	2	1	1	1	7	5	6	2	10	2	64
F	Budownictwo	3	1	7	1	10	2	3	2	15	2	4	4	5	9	68
G	Handel hurtowy i detaliczny w tym obwoźny, naprawa pojazdów samochodowych, oraz art. użytku osobistego i domowego	16	6	27	3	4	4	2	31	12	5	6	16	14	6	152
H	Hotele i restauracje	2	1	1	-	-	-	-	-	2	1	-	4	2	-	13
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	8	5	14	1	3	2	2	4	5	3	3		11	5	71
J	Pośrednictwo finansowe	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	8
N	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	6	1	-	10
K	Obsługa nieruchomości, wynajem, usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	5	-	1	3	-	-	-	-	-	-	4	3	2	-	18
O	Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna pozostała	7	1	6	1	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	20
	Ogółem	51	20	66	14	19	9	8	38	44	16	24	44	49	22	424

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminy

Większość mieszkańców wsi zatrudniona jest w rolnictwie. Część społeczności gminnej pracuje w podmiotach gospodarczych działających na

terenie Gminy , część dojeżdża do pracy poza granice gminy, głównie do Olkusza i Krakowa.

W 2002r podmioty gospodarcze sektora prywatnego stanowiły 95% (głównie prowadzona przez osoby fizyczne działalność gospodarcza).Na koniec I półrocza bieżącego roku najwięcej bo 35,8% podmiotów stanowiły zajmujące się handlem w tym obwoźnym oraz naprawami pojazdów i artykułów użytku osobistego i domowego. Z pozostałych rodzajów działalności transport , gospodarka magazynowa i łączność stanowiły 16,8% zaś budownictwo 16%. Obecny wskaźnik przypadających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców wynosi 59 .

2.7. Użytkowanie terenu

Generalnie dominującymi obszarami Gminy są tereny użytkowane rolniczo. Stanowią one 76,9% ogólnej powierzchni. Po terenach rolniczych lasy i grunty leśne zwłaszcza w części północno – zachodniej i południowej zajmują 16,5% powierzchni ogólnej.
Strukturę użytkowania gruntów przedstawia poniższa tabela.

Tab. 10. Użytkowanie gruntów w Gminie Trzyciąż

Wyszczególnienie	2.7.1.1.1.1.1 **Powierzchnia**	
	ha	**%**
Powierzchnia gruntów ogółem	9656	100
➢ użytki rolne	7424,33	76,9
➢ lasy i grunty leśne	1585,98	16,5
➢ grunty pod wodami	12,82	0,1
➢ tereny komunikacyjne	159,18	1,6
➢ tereny mieszkaniowe	337,87	3,5
➢ pozostałe grunty	108,0	1,1
➢ nieużytki	27,82	0,3

Źródło: Studium 2000

Gospodarka rolna na terenie Gminy o niskiej skali zanieczyszczeń prowadzona jest zasadniczo metodami tradycyjnymi, wykorzystując gleby klasy IIIa ,IIIb, IVa. W gospodarstwach przeważa produkcja roślinna, kierunek zbożowo-pastewny z przewagą upraw pszenicy ozimej. Na 105ha prowadzona jest uprawa ziemniaków jadalnych , na 100ha warzyw z przewagą uprawy kapusty. Sołectwa Tarnawa i Zadroże to rejony uprawy truskawek na powierzchni 45ha.W Gminie Trzyciąż prowadzono również uprawę maku niskomorfinowego z przeznaczeniem na cele spożywcze w 2001r na 3ha, w 2002r na 2ha w oparciu o otrzymane zezwolenie zgodnie z Rozporządzeniem Nr.125/01 Wojewody Małopolskiego .
W produkcji zwierzęcej mimo tendencji spadkowej w pogłowiu bydła dominuje głównie chów trzody chlewnej oraz produkcja mleka.